

YENİ SOSYAL RİSKLER VE YENİ REFAH DÜZENİ (*)

(**) Doğa Başar SARIİPEK

ÖZ

Savaş sonrası refah devletleri esas olarak işgücü piyasasından gelir elde etme yeteneğinin ke-sintiye uğraması riskinin aileler üzerindeki olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırma amacı etrafında oluşturulmuştur. Ancak günümüzde sosyal risklerin yapısı, türü ve niteliği derinden değişmiş ve artık eğreti istihdam, çalışan yoksulluğu, uzun dönemli ve yapısal işsizlik, bekâr ebeveynlik gibi yeni sosyal risk türleri yaygınlaşmıştır. Bu da geleneksel refah devletlerinin bu yeni koşullara göre yeniden tasarlanmasını ve adapte edilmesini gerektirmiştir. Yeni sosyal riskler tartışması aynı zamanda, refah devletinin sonunun geldiği ve artık uygulanabilir olmadığı iddialarına da yeni bir açılım ve cevap niteliğindedir. Bu sayede, refah devletinin hem teorik hem de uygulama safhalarında kabuk ve yöntem değiştirerek hala uygulanabilir olduğunun kanıtıdır. Nitekim refah devletini doğuran ve onu sürekli gerekli kılan sosyal riskler ortadan kalkmamış; sadece nitelik ve tür değiştirmişlerdir. Bu çalışma

ile varılan sonuç, refah devletlerinin yeni sosyal risklere karşı hak temelli ve hayırseverlik/yardım-severlik temelli sosyal koruma anlayışları çerçevesinde dengeli bir şekilde yeniden tasarlanması ve refahta yönetim ilkesinin hayata geçirilmesi gerektiğidir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Sosyal Riskler, Refah Devleti Reformu, Post-Endüstrileşme, Risk Yönetimi

NEW SOCIAL RISKS AND WELFARE STATE REFORM

ABSTRACT

Postwar welfare states were built on the aim of protecting families from negative consequences of losing the ability of gaining income from labour markets. However, the structure, type and features of social risks have changed deeply today and new social risk types such as precarious employment, the working poor, long term and structural unemployment, single parenthood have emerged. This new era in social risks required welfare states to be redesigned in confor-

(*) **Makalenin Geliş Tarihi** / 24.09.2018 - **Makale Kabul Tarihi** / 09.10.2018

(**) **Doç. Dr.** / Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü, sariipek@kocaeli.edu.tr; dsariipek@gmail.com

mity with these new circumstances and be adapted finely to them. Besides, debates on new social risks bring a new perspective for the claims that welfare state has reached its end and is not applicable anymore. To this end, this debate indeed provides the proof of welfare state is still applicable after a successful reorganization to the new era. The risks which produced the welfare state in the first place have not disappeared, but transformed deeply in regards of their types and features. The result of this study is that welfare states are in need of redesign around new social risks with the right combination of rights-based and charity-based policies and the principle of "governance in welfare" should be realized immediately.

Keywords: New Social Risks, Welfare State Reform, Post-Industrialization, Risk Management

GİRİŞ

Refah ve refah devleti bir çıktıdır; farklı etkenlere bağlı bağımsız bir değişkendir. Daha açık bir ifadeyle, bir toplumdaki refah düzeyi ve refah devleti uygulamaları başta ekonomi politikası olmak üzere hakim siyasi ideoloji, gelenekler ve kültür, demografik yapı, ulusal, bölgesel hatta küresel konjonktür tarafından belirlenip sürekli yeneden şekillendirilmektedir. İdeal bir dünyada, toplumsal refah uzlaş-

sının varacağı son nokta "insana yaraşır yaşam düzeyi tesis etmek" olduğu için bu düzenin tam tersine kurgulanması gerektiği, yani diğer tüm politika ve kararların bu nihai ve yerindeliği tartışmasız hedefe göre tasarlanmasının daha doğru olacağı düşünülebilir. Ancak refah hala uygun konjonktür döneminde bireylere verilen ve konjonktürün bozulduğu ilk anda geri alınan bir borç durumundadır.

Geleneksel refah devleti çalışanları piyasadan kaynaklanan risklere karşı korumayı hedeflemektedir. Bunların başında da hastalık, engellilik ve yaşlılık gibi gelir kaybına yol açan durumlar gelmektedir. Ancak son zamanlarda, geleneksel risklerin yanı sıra yeni sosyal riskler de ortaya çıkmıştır. Bu yeni riskler esas olarak kayıtlı sektörün daralmasına karşılık herhangi bir düzenleme altında işlemeyen kayıtdışı piyasaların genişlemesi ve aile yapılarında meydana gelen değişikliklerdir. Bu yeni risklerden kadınlar çok daha fazla etkilenmektedir. Bunun sebebi, kadınların hem piyasaya hem de aileye ikili bir bağımlılık halinde olmasıdır. Aslında, aile yapılarında meydana gelen boşanma oranlarındaki ve bekâr ebeveyn sayılarındaki artış gibi kadınların doğrudan doğruya içinde olduğu değişiklikler, kadınların risklere karşı kırılganlıklarını son derece arttırmıştır.

Bununla paralel olarak, gele-

neksel aile yapısından ayrılma sonucunda kadınlar özellikle de son yıllarda ücretsiz hane içi iş ve sorumluluklarını terk etmeye ve bunun yerine, hem kayıtlı hem de kayıtdışı çalışmaya başlamıştır. Bu sürecin sonunda, bir taraftan işsizlik artmış bir taraftan da uluslararası rekabetin de etkisiyle düşük vasıflı işlerde bir azalma meydana gelmiştir. Çoğu kayıtdışı işin düşük vasıf gerektirmesi ve esnek çalışma saatleri ve ortamı sunması nedeniyle kadınlar bu tür işleri erkeklerden daha fazla tercih edebilmektedir. Tüm bu gelişmelerin ortaya çıkardığı sonuç, refah devletinin bir taraftan finansman açısından zorlanması, diğer taraftan da geleneksel cinsiyete dayalı toplumsal işbölümünün bozulmasıdır.

Bu çalışma, refah devletinin yukarıda açıklandığı şekliyle "bağımlı bir değişken" olduğu ön varsayımıyla geçmiş, bugünü ve gelecekteki muhtemel durumu arasında karşılaştırmalı bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Nüfus, aile yapısı, işgücü piyasaları değişiklikleri ve yüksek maliyetli refah sistemlerinin artık bir olgunluk dönemine girmesi gibi gelişmeler geleneksel refah uzlaşısı üzerinde baskılar ve tehditler oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu konuya ilişkin yazın genellikle mevcut refah standartlarının sürdürülüp sürdürülemeyeceği, eğer sürdürülebilirse bunun hangi koşullar altında mümkün olabileceği, refah

kesintisi politikaları, refah hizmet ve programlarını yeniden rekabet edebilir seviyeye çekme yolları ve bunların ölçek ve boyutlarını yeniden ayarlama gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmada, yeni politikalar üretmeyi gerektiren ve refah reformunda çok daha olumlu yönelimler gerçekleştirilme olanağı sunan farklı ama birbirine paralel değişiklikler üzerinde durulacaktır. Bu değişiklikler kısaca "yeni sosyal riskler" olarak adlandırılmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde, öncelikle savaş sonrası geleneksel refah devleti anlayışı ve üzerine inşa edildiği temellere değinilmiştir. Daha sonrasında ise çalışmanın ana gövdesini oluşturan yeni sosyal riskler açıklanmış ve bunların eski sosyal risklerle hangi açılardan ilişkili olduğu, bireyler ile hükümetler üzerindeki etkileri tartışılmış ve son bölümde ise refah devleti kapsamında bu yeni risklere karşı verilebilecek muhtemel karşılıkların neler olabileceği değerlendirilmiştir.

1. SAVAŞ SONRASI UZLAŞMA VE "ESKİ" SOSYAL RİSKLER

Hemen hemen tüm refah devletlerinin dayandığı temelleri oluşturan ve 1950'li, 1960'lı ve 1970'li yıllar boyunca hızla büyümelerinde etkili olan savaş sonrası uzlaşma, dört temel içsel ve dışsal özelliğe sahiptir. Bunlardan ilki, korumacı bir ekonomik yapı altında evren-

sel ve bütüncül bir sosyal koruma politikasını içeren makroekonomik politikaların uygulanmasıdır (Castles, 1985: 32). Bu politikalar sonucunda, nüfusun büyük bir bölümü için yüksek bir hane gelirini garanti eden istikrarlı ve güvenceli imalat sanayisi istihdamı ortaya çıkabilmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında kuşkusuz çalışan ve orta sınıf koalisyonunun, ihtiyaçlarını karşılamak adına gereken hizmet ve yardımlar için etkili bir biçimde baskı yapabildiği siyasal sistemin tesis edilmiş olması da doğrudan etkili olmuştur.

İkinci olarak, özellikle hane gelirini kazanan erkek hane reisleri için tam zamanlı ve sürekli istihdama yönelik aktif işgücü piyasası politikaları uygulanmıştır (Mitchell, 1999: 160). Bu politikalar, sürekli düşük işsizlik oranları ve güvenceli ücret düzeyleri sağlayan Neo-Keynesyen politikalar aracılığıyla uygulanmış ve hükümetlerin ulusal ekonomilerini etkin şekilde yönetebilmesi bu sayede mümkün olmuştur. Yani, ulus devlet en büyük ve egemen güç olarak politika ve programlar üretmiş ve hayata geçirmiştir.

Üçüncü olarak, bu uzlaşma dönemi, yüksek asgari ücret düzeylerini, ödül mekanizması çerçevesinde tasarlanmış katı ücret yapılarını ve liyakat yerine kıdemden daha çok önemsendiği bir anlayışı garanti eden güçlü bir merkezi ücret sabitleme sistemini içermiştir

(Keating ve Mitchell, 2000:126) Son olarak, bu dönem geniş bir ücretsiz kadın işgücüne dayanmıştır ve kadınlar bu dönemde evde kalarak bebeklerin, çocukların, yaşlıların, engellilerin ve işgücü piyasasına herhangi bir sebeple katılamayan diğer bağımlı bireylerin bakımını üstlenmiştir (Mitchell, 1998: 36) Bu dönemin norm kabul edilen aile tipi çekirdek aile olmuş ve bekâr ebeveynli hane sayısı norm dışı ve istisnai bir durum olarak görülmüştür. Tüm bu koşullar, esas olarak kamu ve özel sektör faaliyetlerinin yoğunluğu ile birbirinden ayrılan farklı Avrupa refah devleti modellerinin ortaya çıkması için uygun ortamı sağlamıştır.

İdeal bir refah devletinden beklenen en temel fayda ve işlev, piyasa tarafından tam olarak karşılanamayan ihtiyaçların giderilmesidir. Bu ihtiyaçlar arasında emeklilik, işsizlik, hastalık veya engellilik gibi hallerde *gelirin kesintiye uğraması* ve örneğin çocuk yardımı gibi *yaşam döngüsünden kaynaklanan* ve gelir düzeyi ile ihtiyaçlar arasındaki dengeyi her zaman sağlayamayan uyumsuzluklar bulunmaktadır. Aynı zamanda, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi profesyonel uzmanlık ihtiyacının özel sektör için maliyetinin yüksek olduğu yüksek katma değerli hizmetler gibi *devletin varlığının neredeyse zorunlu olduğu* alanlar da vardır. Böyle bir yapı içinde, başta Avrupa olmak üzere Key-

nesyen anlayış temelinde Bismark veya Beveridge tarzı ya da daha geleneksel değerlerin ve enformel koruma sistemlerinin ön planda olduğu Akdeniz tipi refah devletleri ortaya çıkmıştır. Bu devletlerde, hükümetler tam istihdam hedefini uygun konjonktür nedeniyle daha kolay izleyebilmiş ve piyasa ile ailenin karşılayamadığı ihtiyaçlar için toplumsal hizmetleri başarıyla organize edebilmiştir (Taylor-Gooby, 2004: 2).

Ancak bu toplumsal ve ekonomik yapı içerisinde kadınların nispeten dezavantajlı bir konumu olmuştur. Nitekim iktisat, siyaset bilimi, sosyoloji ve sosyal politika alanında çalışan çoğu uzman, araştırmalarında genellikle kadınların dünyadaki tüm yoksullar içinde son derece yüksek bir paya sahip olduğu sonucuna varmaktadır. Ayrıca, Latin Amerika gibi bu orantısız dağılımın dünyanın geri kalan bölgelerinden bile daha yüksek olduğu bazı bölgeler de vardır. Latin Amerika'da 50 yaşından büyük kadınların yaklaşık yarısı bağımsız ve kendine ait bir gelire sahip değildir. Aynı yaş grubundaki erkekler içinse bu oran sadece yüzde 20 dolayındadır (ECLAC, 2004: 139). Cinsiyetler arası bu eşitsiz dağılıma karşın, refah devleti ve yoksulluk analizlerinin büyük bir çoğunluğu esas olarak toplam sosyal harcama düzeylerindeki farklılıkları açıklamaya odaklanmış durumdadır. Bu du-

rumda kaçınılmaz olarak, sosyal politikanın cinsiyet temelli özellikleri gözden geçirilmektedir.

Post-endüstriyel toplum yapısına geçiş ve bunun getirdiği yeni sosyal riskler bu bakış açısı eksikliğini ortadan kaldırmış ve hem refah devleti hem de genel olarak tüm sosyal politikalar cinsiyet temelli yeni bir bakış kazanmıştır. Refah devletinin krizi, gerilemesi veya reform hareketleri gibi yeni tartışmalar açık veya örtük bir şekilde bu temel üzerinden yürütülmeye başlamıştır.

2. POST-ENDÜSTRİYEL TOPLUM YAPISI VE “YENİ” SOSYAL RİSKLER

Refah toplumlarındaki uzlaşının ortaya çıktığı ve gelişme gösterdiği dönemlerin bağımsız koşulları artık geride kalmıştır. Artık “ideal post-endüstriyel toplum” modelinden bahsedilmektedir. Bu yeni modelde, ekonomik büyüme oranları artık çok daha düşük ve çok daha az öngörülebilirdir. Teknolojik değişiklikler yüzünden imalat sektöründe kitlesel çapta istikrarlı ve güvenceli istihdam artık çok kolay ve mümkün değildir. Ayrıca, yine teknolojik değişiklikler sebebiyle vasıfsız veya orta düzeyde vasıf sahibi bireyler için istihdam güvencesi artık çok daha tartışmalıdır. Bunun dolaylı bir sonucu olarak, çalışan kesimler arasında sınıf yapısında ve siyasi ilgililerde ve görüşlerde de bir ayrışma

ve kopma meydana gelmeye başlamıştır. Ekonomik küreselleşmenin tetiklediği daha sıkı ve yıkıcı rekabet işgücü piyasası esnekliklerini daha da arttırmıştır. Kadınların önce eğitimde ve sonrasında da istihdamda daha fazla yer almaya başlaması ve bunun ardından daha eşit haklara sahip olmak için haklı baskılarını arttırması, cinsiyet temelli işbölümüne dayalı geleneksel ücretsiz toplumsal bakım hizmetlerinin yeniden tartışılmasına ve bunun da aile yapıları üzerinde başlı başına bir gerginlik alanı oluşturmasına yol açmıştır (Daly, 2000: 490).

Tüm bu değişiklikler yeni sosyal riskleri doğurmuş ve refah devleti için yeni bir reform gündemi ortaya çıkmıştır.

Yeni sosyal riskler, insanların yaşamlarında endüstriyel toplum yapısından post-endüstriyel toplum yapısına geçiş sürecinde ortaya çıkan baskı ve sorunlardır. Daha doğrudan bir ifadeyle, post-endüstriyel topluma geçişle ilişkili ekonomik ve toplumsal dönüşümler belli alanlarda yeni sosyal risklerin doğmasına yol açmıştır.

Sosyal risklerin nitelik değiştirdiği bu geçiş döneminde, dört temel sürecin varlığından bahsetmek mümkündür. İlk olarak, kadınlar ücretli istihdama giderek daha fazla dahil olurken, ekonomik olarak aktif erkeklerin oranı ise gittikçe gerilemektedir. Nitekim AB ülkelerinde bile erkeklerle

rin işgücüne katılma oranı 1970 yılındaki yüzde 89'luk düzeyden, 2001 yılında yüzde 78'e, 2016 yılında yüzde 76,9'a düşmüş, kadınların oranı ise 1970 yılındaki yüzde 45'lik düzeyden 2001 yılında yüzde 61'e, 2016 yılında ise yüzde 65,3'e yükselmiştir (OECD 2002: 227; Eurostat, 2017: sayfa yok). Bunun temel sebeplerinden biri, tatmin edici bir hane gelirini sürdürebilmek için ailede iki gelir sahibinin bulunmasının giderek daha zorunlu bir hale gelmesidir. Diğer bir sebep de kadınların eğitime ve istihdama erişimde daha fazla eşitlik taleplerinin artması ve güçlenmesidir. Yeni sosyal riskler en çok muhafazakâr ve Akdeniz refah devletlerindeki iş ve aile dengesini bulmada zorlanan düşük vasıflı kadınlar için geçerli görünmektedir (Cantillon ve diğerleri, 2001: 447).

Sosyal politika rejimlerinin tasarlanması kadınların hem maddi refah düzeyleri üzerinde hem de birer vatandaş, işçi veya çevrelerine bakım hizmeti veren bireyler olarak toplum içinde üstlendikleri farklı rollerin toplumsal olarak nasıl tanımlandığı konusunda doğrudan etki yapmaktadır. Bazı refah rejimlerinin geleneksel cinsiyet rollerini yeniden üretmesine ve teşvik etmesine karşın, diğer rejimler kadınların piyasaya ve aileye olan geleneksel bağımlılıklarını azaltacak imkânlar sunmaktadır. Aynı zamanda, bazı refah rejimleri kadınların toplumun geri kala-

nından çok daha şiddetli biçimde maruz kaldığı belli toplumsal risklere doğrudan değinmektedir. Bu rejimlerin tipik özellikleri arasında kadın yoksulluğunun nispeten düşük olması, kadın-erkek ücret eşitsizliğinin çok daha düşük düzeyde olması ve kadınların işgücüne katılma oranının yüksek olması bulunmaktadır. Son olarak, refah sistemlerinin cinsiyet eşitliğini eğitimde kalite ve kapsam düzenlemeleriyle etkilemesi de mümkündür. Çünkü kadınların ve kız çocuklarının okula erişimlerinin arttırılması ve kolaylaştırılması, gelecekte daha yüksek ücretli işler bulmalarına yardımcı olacaktır.

Kadınlar için eşit sosyal koruma koşullarının sağlanması belli açılardan hayati öneme sahiptir. Çünkü demokratik rejimlerin vatandaşlarına cinsiyet, yaş, ırk gibi kıstaslar gözetmeksizin eşit haklar sağlayacağı şeklinde idealize edilmiş bir beklenti bulunmaktadır. Ayrıca, kadınların risklere maruz kalma sıklığını düşürmek, genel olarak yoksulluk ve eşitsizlik düzeylerinde bir gerilemeye ve sonuç olarak refah devleti başarısına da yol açacaktır.

Kadınların çalışma hayatına ve genel olarak kamusal alana daha fazla dahil olmasının haricinde, yeni sosyal riskleri doğuran ikinci alan demografik değişimlerle ilişkilidir. Bu kapsamda, özellikle yaşlı birey nüfusunun mutlak ve nispi

olarak artışı hem bakım hizmetleri hem de geleneksel refah devleti emeklilik sigortaları ve sağlık hizmetleri üzerinde baskı oluşturmuştur. Nitekim 65 yaş ve üzeri bireylerin toplam nüfus içindeki oranının Avrupa genelinde 2000 yılından 2030 yılına kadar yüzde 73 yükseleceği tahmin edilmektedir (OECD, 2001: 27). Günümüzde hane içi bakım ihtiyacının büyük kısmı hala kadınlar tarafından karşılanmaktadır. Çocuk ve yaşlılara bakan kadınların sayısı aynı durumdaki erkeklerin sayısının iki katından fazladır ve çocuk bakım sorumluluğu bulunan 20-49 yaş arasındaki kadınlar bu iş için haftada yaklaşık 46 saat harcıyorken, erkeklerin sadece 22 saat harcadığı tespit edilmiştir. Aynı kıyaslama 50-64 yaş arasındaki kadınlar için yapıldığında ise bu kez sırasıyla yüzde 22 ve yüzde 16 oranlarına ulaşmaktadır (Eurostat, 2008: 88-89). Geleneksel bakım yükümlülükleri iş arayan kadınlar üzerinde bir baskı oluşturmakta ve onları erkekler, özel sektör ve devlet başta olmak üzere alternatif kaynaklar aramaya itmektedir.

Üçüncü süreç ise işgücü piyasasıyla ilişkilidir. İşgücü piyasasında yaşanan değişiklikler ve dönüşümler, eğitim ile istihdam arasındaki ilişkiyi daha da sıkılaştırmıştır. Bu dönüşümler arasında üretimde vasıfsız bedensel işlerin oranını azaltan teknik gelişmeler ve ülkeleri düşük ücret politika-

ısıyla karşılaştırmalı bir üstünlük elde etme stratejisine sevk eden uluslararası rekabetin ölçeğinin ve yoğunluğunun büyümesi ilk akla gelenlerdir. Bu süreç sonucunda, düşük eğitim düzeyine sahip bireyler için sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kalma ihtimali güçlenmiştir. Düşük eğitim düzeyine sahip olanların işsiz kalma oranı üniversite bitirenlere göre yaklaşık iki buçuk kat yüksek olmasının yanında, uzun dönemli yoksulluk sorunuyla karşılaşma ihtimalleri de yaklaşık beş kat daha yüksektir (Eurostat, 2000).

Dördüncü değişim, esas olarak geleneksel refah devleti risklerini karşılamak üzere yapılan kamu harcamalarının azaltılması çabalarından kaynaklanan özel sektör hizmetlerindeki artıştır. Özelleştirmenin kendisi tek başına bir risk oluşturmazken, vatan-daş-müşteriler tatmin edicilikten uzak tercihler yapmak zorunda kalmaya başladığında ve özel sektör hizmetlerinin standardına ilişkin yasal düzenlemeler yetersiz olduğunda yeni riskler ortaya çıkabilir. Özel sektöre doğru yönelmenin hızlanması, kamu emeklilik sigortaları üzerinde oluşan baskılara karşı verilen en etkili ve yaygın tepki olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, bazı ülkeler çocuk ve yaşlı bakım hizmetleri konusunda da özel sektörün rolünü artırma stratejisini uygulamaktadır (Taylor-Gooby, 2004: 4).

Özel sektörün rolünü genişletme stratejisini uygulayan ülkeler arasında, tahmin edileceği gibi liberal refah modeline sahip olanlar daha fazla öne çıkmaktadır. Örneğin, zaten en geniş özel sigorta sistemlerinden birine sahip bir refah devleti olarak Birleşik Krallık, kamu emeklilik programlarını gözle görülür şekilde güçsüzleştirip, son derece ileri özel alternatifler geliştirmiştir. 2000'li yılların başlarında emeklilerin toplam gelirinin yüzde 30'unu oluşturan kamu dışı emeklilik programlarının 2050 yılına gelindiğinde yüzde 60 dolaylarına çıkarılması hedeflenmektedir (OECD, 2000). Benzer şekilde Hollanda da geniş bir ikincil özel emeklilik alanına sahiptir. Diğer Avrupa ülkeleri ise bu ikisine kıyasla hala özel sigortaları kamu emeklilik sisteminin tamamlayıcıları olarak uygulamakla birlikte, bunlar da hızlı bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Örneğin, Almanya özel sigortalara yönelik güçlü teşvikler ve destekler sunmakta, İsveç çalışanların tamamlayıcı özel emeklilik sigortalarına yatırım yapmalarını mecbur tutmakta ve İsviçre son derece detaylı tasarlanmış zorunlu mesleki emeklilik sistemleri uygulamaktadır. Nitekim 2000 yılındaki bir yayınında OECD, özel emeklilik sistemlerini güçlendirmenin ve yaygınlaştırmanın emeklilik reform programlarındaki en önemli eğilim olduğunu açıkça belirtmiş-

tir (OECD, 2000: 46). Benzer şekilde, mesleki ve özel emeklilik sistemlerinin gelişmesini teşvik etmek AB'nin de sosyal korumanın modernizasyonu stratejisinin temel bir unsurudur.

Sonuç olarak bakıldığında, post-endüstriyelleşmenin refah devletlerine sunduğu yeni fırsatlardan çok, yeni sorunlar göze çarpmaktadır. Nitekim post-endüstriyel düzene geçişin refah devletleri açısından fırsat mı yoksa felaket mi getireceği aslında biraz da hükümetlerin bunları nasıl ele aldıklarıyla ilişkili olmaktadır. Bu çerçevede, başarılı yeni risk politikaları çok daha geniş nüfus kitlelerini iş sahibi olmaya doğru hareketlendirme ve işgücünün verimliliğini ve kendi içindeki eşitliği artırma potansiyeline sahiptir. Bu fırsat potansiyeli ne kadar erken fark edilir ve ne kadar doğru değerlendirilirse, post-endüstriyel dönem refah devletleri açısından o kadar faydalı olacaktır. Çünkü bu sayede, refah politikası rekabetçilik düzeyi artmış ve uluslararası düzeyde entegre olmuş bir ticaret ortamının getirdiği tehdit ve baskılara boyun eğmemeye katkı sunacaktır. Bu da refah devletinin artık yeni küresel dünya düzeninde yerinin olmadığı ve ömrünü tamamladığı iddiasını kökten çürütmektedir. Üstelik tam tersine, doğru politikaların uygulanabilmesi halinde küresel dünya düzeninde refah politikaları yoluyla ayakta kalabilmenin mümkün

olduğunu açıkça göstermektedir.

3. KÜRESEL YENİ DÜZEN VE YENİ REFAH

Refah devleti ve onun temelindeki sosyal politikalar, küreselleşme tartışmalarında paradoksal bir pozisyona sahiptir. Bir tarafta, modern refah devletlerini karakterize eden sosyal politikalar yoğun rekabetin yaşandığı piyasaların bulunduğu günümüz dünyasında artık karşılanamaz bir lüks gibi görülürken, diğer taraftan aynı sosyal politikaların insanların ekonomik değişimlere adapte edilmesi sürecinde hükümetlerin en temel araçları olduğu da ileri sürülmektedir. Refah devletinin küreselleşme bağlamındaki rolü bu iki pozisyon arasında sallanan bir sarkaca benzemektedir.

Küreselleşme ile sosyal politika arasındaki ilişkiyi değerlendiren çalışmaların neredeyse tamamı esas olarak küreselleşmenin ekonomik koşullarda yol açtığı değişiklikler üzerine yoğunlaşmakta, ancak bu değişikliklere karşı ne gibi stratejik politikalar uygulanması gerektiğine yeterince değinmemektedir. Bu stratejik bakış açısı eksikliği bir yere kadar ulusal ekonomilerin küresel ekonomiyle ne kadar iç içe olduğunun ve sosyoekonomik yapıdaki değişikliklerin ne kadarına doğrudan doğruya küreselleşme tarafından yol açıldığının kesin olarak saptanamamasına bağlanabilir. Nitekim

sosyal politika programları yurtiçi toplumsal ve demografik değişimlerin etkileriyle de şekillenebilir ve bu iki etkinin birbirinden ayrıştırılması her zaman kolay olmayabilir.

Önde gelen refah teorisyenlerinden biri olan Ramesh Mishra'nın (1999: 6) da belirttiği gibi, küreselleşmenin zararlarına ve bu zararları hafifletmeye ilişkin doğru sosyal politika düzenlemeleri yapmaya yönelik kesin ve açık siyasi tartışmalar yürütmeye engel olan asıl sebep, "küreselleşmeye dair ekonomik gerçekler değil, bunların politik yansımaları ve uygulamalarıdır". Sonuç olarak, günümüzde tüm OECD ülkeleri refah devleti açısından yeni bir döneme girmiştir ve bu yeni dönemde savaş sonrası refah rejimlerini şekillendiren Keynesyen uzlaşma yerine yeni bir strateji belirlenmesi gereklidir.

Küreselleşmenin refah devleti üzerindeki etkilerini değerlendirirken, ekonomik uluslararasılaşma ile küreselleşme arasındaki farkların kesin bir şekilde belirlenmesi fayda sağlayacaktır. Hirst ve Thompson'a (1996: 9) göre, ekonomik uluslararasılaşma yeni bir durum değildir ve OECD ülkelerinin mal ve hizmet ticaretinin liberalleşmesi süreciyle son 50 yıldır yaşadığı bir süreçtir. Diğer bir görüşe göre ise bu süreç refah devletlerinin etrafında şekillendiği ortamı değiştiren ekonomik liberalizasyon ile ekonomilerin yeni finansal açıklığının bir kombinasyonudur.

Bu konuda Mishra (1999: 5), ekonomilerin daha açık olduğu 1914 yılından önce hiçbir refah devletinin bulunmadığını, hiç evrensel sosyal program olmadığını ve yüksek vergi düzeylerinin bulunmadığını belirtmiştir. Aslında tam tersine, modern refah devletlerinin 2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkmasıyla birlikte, Batı ekonomileri nispeten daha kapalı ve kendi kendine yeten bir hale gelmiştir. Dolayısıyla burada asıl kritik öneme sahip konu, refah devletlerinin nispeten kapalı bir ekonomik yapıya olan bağımlılığıdır.

Bu yeni finansal açıklık halini takip etmesi muhtemel bir dizi gelişmeden bahsedilebilir. Öncelikle, ulusal hükümetlerin tam istihdam ve ekonomik büyüme hedeflerini takip edebilme yetenekleri azalmıştır. Ayrıca, finansal küreselleşme yıllar içinde giderek artan vergilerle finanse edilen yüksek kamu harcama dönemini büyük ölçüde sona erdirmiştir.

Ancak bu görüşe tam olarak katılmayan ve finansal piyasaların hükümet harcamaları üzerine koyduğu sınırlamaların refah devletlerinin 1980'li yıllardan bu yana karşılaştığı sıkıntıları açıklamada tek başına yetersiz kalacağını savunan refah devleti teorisyenleri de bulunmaktadır. Örneğin Gosta Esping-Andersen (1996: 8), mevcut sosyal koruma sistemleri ile bireylerin değişen ve dönüşen ihtiyaçları ve risklerin değişen doğası

arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan bazı içsel sorunlar olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla ekonomilerin karşılaştığı bu tür içsel sorunlar, refah devletleri üzerinde en az küreselleşme kadar etkili olmaktadır. Bu kapsamda, örneğin bekâr ebeveynli ailelerin sayısındaki artış gibi aile yapısında meydana gelen değişiklikler, "sanayisizleşme" olarak da adlandırılabilir. Bu ekonomide sanayi sektörünün ağırlığının azalıp hizmetler sektörünün ağırlığının artması ve mesleklerde profesyonelleşmenin ve meslek ayrımlarının belirginleşmesi gibi istihdam ve meslek yapılarındaki değişiklikler ile son olarak yaşam biçimlerinde herkesin uyduğu standart yapının değişerek, bireylerarası yaşam ve tercih farklarının artması gibi dönüşümler, geleneksel refah devleti anlayışına göre şekillendirilmiş politika ve programların özellikle de 1990'lı yıllardan sonra uyumsuz ve etkisiz kalmasına yol açmıştır.

Daha önce de açıklandığı gibi, başlangıçta savaş sonrası bolluk dönemleri sayesinde ekonomik büyümeye kaynaklanan aşırı karlar giderek artan taleplerin kolayca karşılanabilmesini sağlamıştır. Bu süreçte, bireysel ihtiyaçlar gittikçe genişleyen yardım ve destek yapıları ve hizmetleri aracılığıyla karşılanmıştır. Esping-Andersen tarafından Altın Çağ olarak adlandırılan bu dönem, hükümetlerin değişen finansal

ortama göre kendilerini ayarlamaları ile son derece kısa ömürlü olmuştur. OECD ülkeleri arasında, bu ayarlama süreci hükümetlerin refah devletiyle ilişkili olarak iki reform paketini gündemlerine almasını gerektirmiştir. Bunlardan ilki, kamu harcamalarını finans piyasalarının "kabul edilebilir" bulduğu düzeylere indirmek, yani rekabet edebilirlik algısına göre hareket etmektir. Bu azaltılmış refah bütçesi çerçevesinde, ikinci reform paketi siyasal güç ve etki hesaplamaları neticesinde farklı grupların talepleri arasında bir öncelik sıralaması yapmaktır. Yani yardımlarda evrensellik ilkesi, yerini seçme/hedefleme ilkesine bırakmıştır. Bu ihtiyaç sahibi bireyler ya da birey grupları arasında seçme/hedefleme işlemi de ihtiyaçları daha acil olanları saptamak yerine, siyasal etkisi veya karşılığı en yüksek olan ihtiyaç gruplarının saptanması ve bunlara öncelik verilmesi şeklinde yürütülmüştür. Daha açık bir ifadeyle, sosyal politika ve refah devleti asıl varlık sebebi olan eşit ve adil bir toplum yapısı oluşturma ve insana yararlı yaşam tarzını mümkün kılma hedeflerinden sıyrılıp, statükonun devamı, toplumsal ve siyasal olarak hareketlenmesi muhtemel grupları tepkisizleştirme ve disipline etme gibi yeni ve özünde bulunmayan işlevler üstlenmiştir (Sarıipek, 2017: 67-87).

1980'li yıllar refah devletleri açısından özellikle zorlu geçen yıllardır. Bu dönemde, bir taraftan hızlı bir sanayisizleşme süreci yaşanmış ve toplumlardaki geleneksel sektörel dağılım yapısı bozulmuş, diğer taraftan da bir yere kadar bunun bir sonucu olarak, uzun dönemli işsizlik hızla yükselmeye başlamıştır. Bu artan işsizlik ise çözüm amaçlı uygulanan politikalar üzerinde ciddi bir baskı ve direnç oluşmasına yol açmış, bunları etkisizleştirmiştir (Mitchell, 2002: sayfa yok).

Bu tablo karşısında, devletin rolünü yeniden belirlemek ve gelir transferi sistemlerini yeniden tasarlamak ihtiyacı doğmuştur. Evrensellik yerine seçicilik veya hedefleme mekanizmalarına daha fazla başvurulmasıyla birlikte, kaçınılmaz olarak gelir testi uygulaması da yaygınlaşmıştır. Gelir testi yöntemi ise uzun dönemde çalışma motivasyonunu azaltıcı etkiler yapmaya başlamıştır. Bu etki ve değişimlerle aynı zamanda, kadınlar da geleneksel ücretsiz hane işçiliği ve bakım sorumluluğu rollerinden hızla sıyrılmaya başlamıştır. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak, daha önceleri kadınlar tarafından ücretsiz olarak yerine getirilen bu hizmetlerin dışsallaştırılması ve piyasadan satın alınması gerekmiştir. Dolayısıyla bakım ihtiyacı başta olmak üzere, daha önceleri mevcut olmayan konu ve risk alanlarında bir talep

artışı yaşanmıştır. Öte yandan, kadınların ücretli istihdama giderek daha fazla dahil olmasıyla birlikte, sosyal güvenlik sistemlerine eşit hak ve yetkilerle dahil olma baskısı artmış ve bekar ebeveynlerin bir dizi aile politikasıyla desteklenmesi ihtiyacı doğmuştur.

1990'lı yıllara gelindiğinde ise bu içsel ve dışsal değişiklikler gelir destek sistemlerinin uygulanma şeklinin ve finanse edilme yönteminin yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Bu kapsamda, sosyal kamu harcamalarını genel vergi gelirlerinden karşılamayı tercih eden ülkeler yavaş yavaş bireysel finansman yöntemine yönelmiş ve katılım payları başta olmak üzere bir dizi yeni yöntem geliştirilmiş veya daha da kuvvetlendirilmiştir. Benzer şekilde, bireysel katkı yöntemine uygun ve aslında bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak, "katkı kadar hizmet veya koruma" şeklinde farklı refah destek kapsamaları ortaya çıkmıştır. Yani, daha fazla katkı verebilen kesimler için daha yüksek sosyal korumanın ve refah düzeyinin geçerli olduğu bir yapıya geçilmiştir.

Bu süreç birçok açıdan eleştirilebilir olmakla birlikte, en başta vurgulanması gereken eleştiri hiçbir toplumda tam ve mükemmel bir fırsat eşitliği halinin sağlanamayacağı, bu nedenle de eşit fırsatlara sahip olmayan bireylerin sisteme ödeyebilecekleri katkı düzeylerinin de doğal olarak farklı

olacağıdır. Bu durumda, kendisinden kaynaklanmayan nedenlerle yüksek katkı ödeyemediği için daha mütevazı bir koruma düzeyiyle yetinmek zorunda olan bireylerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Evrensellik modeli temelinde bu sakıncayı ortadan kaldırmak için kurgulanmıştır ve hiçbir toplumda mükemmel fırsat eşitliğinin sağlanamayacağı ön kabulünden hareketle, sonuçta eşitlik ilkesini hayata geçirmeyi hedeflemektedir. Yani, en başta sağlanamayan eşitlik en azından en sonda sağlanmaya çalışılmaktadır.

SONUÇ

Çoğu gelişmiş ülkede ekonomik küreselleşmenin ve değişen toplumsal yapıların ikili etkileri savaş sonrası dönemin toplumsal uzlaşısını yeniden müzakere etmeyi gerektirmiştir. Bazı uluslarda bu yeniden müzakere süreci çok daha belirgin bir şekilde yürütülmüşken, diğerlerinde ise parça parça reformlar çok daha uzun bir sürede gerçekleştirilmiştir. Her ne şekilde yapılırsa yapılsın, refah politikalarını yeniden gözden geçirme süreçlerinin bazı ortak özellikleri vardır. Bunların başında vatandaş ve devlet arasında karşılıklı yükümlülüklerin daha net belirlenmesi, evrensel politikalar yerine farklı hedefleme mekanizmalarının yaygınlaşması gelmektedir. Bu süreç, Anglo-Amerikan ekonomilerde yürütülen reform-

ların temelini teşkil eden "yeni paternalizm" uygulamalarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yeni paternalizm anlayışını eleştiren kesim ise karşı fikirlerini genellikle devletin rolünün esas olarak sosyal risklerin yönetilmesi hedefi etrafında şekillendirmektedir. Buna göre, devletin öncelikli sorumluluğu risklerin azaltılması, hafifletilmesi ve başa çıkma stratejileri arasında denge oluşturacak politika ve programların tasarlanmasıdır. Bundan sonraki sorumluluğu ise riskle karşılaşıldığında sorumluluğun bireyler, piyasa ve devlet arasında adil bir şekilde dağıtılmasıdır. Yani, bu yeni dönemde klasik paternalist anlayışın yeni biçimleri yerine, "refah yönetişi" gibi yeni anlayışların hayata geçirilmesi önerilmektedir.

İnsanların geleneksel refah devleti anlayışında köklü bir dönüşüme destek vermesi için küreselleşmenin etkilerini bertaraf edecek stratejiler geliştirmek gerektiğini savunan görüş ile içsel gelişmelere daha fazla öncelik veren ve önem atfeden görüş arasında ortak bir zemin bulmak gerekmektedir. Sosyal politika üzerindeki yoğun baskıya farklı gerekçeler yüklense de toplumun büyük bölümünü tehdit eden sosyal risklerin miktarında, türünde ve şiddetinde gözle görülür bir artış olduğu kesindir. Dolayısıyla bu uzlaşma alanı, sosyal politika hedeflerinin yeniden müzakere edil-

mesi için uygun bir başlangıç noktası olma potansiyeli taşımaktadır.

Bölgesel bir genelleme yapılacak olursa, Avrupa merkezli refah devleti değerlendirmelerinde sosyal riskler hangi kaynaktan beslendiklerine bakılmaksızın son derece geniş bir yer tutarken, aynı tartışmalar Kuzey Amerika'da yeni paternalizm merkezli değerlendirmeler ile yürütülmektedir. Hemen hemen tüm toplumlarda daha küresel ve karmaşık hale gelen toplum yapılarından kaynaklanan bir dizi yeni risk ortaya çıkmaktadır. Bu riskler bugünkü refah devletlerinin üstesinden gelmekte açıkça zorlandığı ve bu nedenle de sadece bunlara bir anlamda "alışmaya" çalıştığı risklerdir (Mitchell, 2002: sayfa yok). Bu iddia, neredeyse tüm refah devletleri için geçerli kabul edilebilir. Nitekim özellikle de son 30 yıllık zaman dilimi içinde neredeyse tüm refah devletlerinde sosyal güvenlik hak kazanma kategorilerinin sayısı kayda değer şekilde artmıştır.

Bu durum, insanların yaşam döngüleri süresince karşılaştıkları risklerin değiştiğini ve çeşitlendiğini gösteren ve devletin mutlaka ilgilenmesi gereken örneklerden sadece biridir. İstihdamdaki kesintilerin giderek daha çok yaşanmasıyla ilişkili yeni riskler, geçici ve eğreti istihdamdan kaynaklanan belirsizliklerin giderek artması, yaş, fiziksel, zihinsel ve psikolojik zindelik bakımından asıl kazanç

yılları olarak kabul edilebilecek yılları çalışarak geçirmek yerine bekâr ebeveyn olmak ve ailedeki çocuk, hasta ve yaşlıların bakımını üstlenmek zorunda kalmak gibi riskler henüz hiçbir refah devleti tarafından tam olarak kapsanabilmiş değildir.

Yeni sosyal risklerin refah devleti değerlendirmelerinde yeniden önem kazanmasının bir diğer nedeni, ülkelerin küresel ekonomiye dâhil olma kararlarından ve örneğin eğitime yeterli yatırımı yapmamak gibi yeni risklerin ortaya çıkmasına doğrudan katkı sunan yanlış kararlarından kaynaklanan sorumluluklarının sınırını net bir şekilde çizmek ihtiyacıdır. Aynı zamanda, bir yere kadar çalışma çağındaki nüfus için tanımlanmış olan pasif gelir destekleri gibi geleneksel refah devleti faaliyetlerinin önceden öngörülme sonuçları da kapsamlı bir yeniden değerlendirme ihtiyacı doğurmuştur. Bunların tamamının bir arada düşünülmesi, yeni sosyal riskler başta olmak üzere her bir risk için asli sorumluluğu bireyin mi yoksa toplumun (devletin) mu üstlenmesi gerektiği sorusu için faydalı bir zemin oluşturmaktadır.

Sosyal risk yönetimi anlayışı, devletin asli rolünü sosyal risklerin yönetilmesine indirmektedir. Ancak buradaki yönetme vurgusu devletin tüm refah hizmetlerinin, mallarının ve yardımlarının sağlayıcısı veya kolektif risklerin tek

yüklenicisi olduğu anlamına gelmemektedir. Sosyal risklerin yöneticisi olarak devletin görevi bireylerin, piyasanın ve sivil toplum örgütlerinin hangi riskleri tek başlarına üstleneceğini, hangi riskleri ise birlikte üstlenmeleri gerektiğini müzakere etmektir. Yani kısaca açıklamak gerekirse, risk yönetim sürecinde devletin rolü, bireyin kendisi veya ailesi/akrabaları/arkadaşları aracılığıyla sağlayacağı enformel sosyal koruma yoluyla üstleneceği riskler ile piyasa veya devlet tarafından sağlanacak formal korumayla kapsama alınacak riskler arasında bir ayırım yapmaktır.

Farklı riskler için birey, piyasa, sivil toplum örgütleri ve devlet arasında bir rol paylaşımı yapılması büyük ölçüde siyasi bir konu olmakla birlikte, risk yönetimi temel olarak belli yöntemlerden oluşmaktadır. Bunlar *risklerin azaltılması ya da önlenmesi, risk gerçekleştikten sonra oluşan en kötü etkilerini hafifletme* (özellikle de yaşlılık ve hastalık gibi öngörülebilir riskler için) ve önceden öngörülemeyen riskler için veya önlemenin veya hafifletmenin başarısız olduğu durumlarda sadece bu iş için tasarlanmış *başça çıkma stratejileri* uygulamaktır (What is Social Risk Management, tarih ve sayfa yok). Savaş sonrası dönemde refah devletlerinin birçoğu her üç stratejiyi de içeren yöntemler uygulamış ancak stratejilere veri-

len ağırlığın değişmesiyle birbirlerinden ayrılmışlardır. Örneğin bazı refah devletleri geleneksel olarak merkezi ücret sabitleme yöntemi ve daha az oranda da aktif işgücü piyasası politikaları aracılığıyla risklerin azaltılmasına daha fazla önem ve öncelik vermiştir. Bu strateji işgücü piyasasına katılmayanlar için gelir testine dayanan sosyal güvenlik ödemeleri temelli "kalıntı refah (residual)" başça çıkma stratejisiyle birlikte uygulanmıştır. Diğer refah devletleri de sosyal sigorta aracılığıyla risklerin hafifletilmesi uygulamasına başvurmayı tercih etmiştir.

Tüm koşulların elverişli olduğu Altın Çağ dönemlerinde bile farklı refah sistemlerinin ortaya çıkması, elverişli koşulların ortadan kalktığı günümüzde yeni sosyal riskler sorununu ve refah krizini aşmak için tek ve evrensel bir reçete geliştirilemeyeceğini açıkça göstermektedir. Bu nedenle, temel ilkeler belirlenip, bunun üzerine her bir refah devletinin kendi özgün koşullarına göre ayarlama ve düzenlemeler yapması en doğru yol gibi görünmektedir.

Her şeyden önce, kadınların geleneksel cinsiyet rollerine dayanan bir modelin artık yaşam şansının bulunmadığı açıktır. Bu değişim, kimi refah toplumlarında daha belirgin olmakla birlikte, kimilerindeyse daha yavaş bir gelişim seyri göstermektedir. Ancak kesin olan konu bu sürecin mutlaka yaşana-

cağı ve kaçınılmaz olduğudur. O nedenle, baskısı henüz tam hissedilmeyen refah devletlerinde bile buna ilişkin tedbirlerin bir an önce alınmaya başlanması ve geleneksel bakım rollerine ilişkin devlet, piyasa ve/veya STÖ temelli yeni alternatif araçların yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Adapte olunması gereken bir diğer konu da savaş sonrası dönemdeki hızlı ve yüksek ekonomik büyüme oranlarının artık görülmemesi, görülse bile bunun evrensel refah devleti ilkelerinden uzaklaşma pahasına gerçekleşiyor olmasıdır. Bu da refah devleti finansmanının

artık çok kolay olmadığı anlamına gelmektedir. Finansman krizi doğrudan doğruya hak temelli sosyal koruma ilkesini tehdit etme potansiyeline sahip olduğundan devlet, birey/aile, piyasa ve sivil toplum örgütleri arasında yeni bir işbirliği ve yönetim anlayışı tesis edilmelidir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken konu, bu yeni rol paylaşımının tamamen hayırseverlik/yardıms severlik temelli sosyal politika anlayışına dönüşmemesi, yani önceki hak temelli sosyal koruma⁽¹⁾ anlayışında bir gerileme yaşanmamasıdır.

¹ Hak temelli ve hayırseverlik temelli sosyal politikanın karşılaştırmalı bir analizi için, bkz. Doğa Başar Sarıipek, "Hak Temelli" Sosyal Politikadan "Hayırseverlik Temelli" Sosyal Politikaya Geçişte Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü, İnsan ve İnsan, Yıl 4, Sayı 11, Kış 2017.

KAYNAKÇA

Cantillon, B., Ghysels, J., Mussche, N., ve van Dam, R. (2001) "Female Employment Differences, Poverty and Care Provisions", *European Societies*, 3(4), 447–69.

Castles, F. (1985) *The Working Class and Welfare: Reflections on the Political Development of the Welfare State in Australia and New Zealand, 1890–1980*, Allen & Unwin, North Sydney.

Daly, M. (2000) "Women's Labour Market Participation", *Welfare and Work in the Open Economy*, Vol. II, Oxford University Press, Oxford.

ECLAC–Economic Commission on Latin America and the Caribbean (2004) *Statistical Year book for Latin American and Caribbean*, Santiago, Chile: United Nations Publications.

Esping-Andersen, G. (1996) *Welfare States in Transition*, Sage, London..

Eurostat (2008) *The Life of Women and Men in Europe, 1980–2000*, Office of Official Publications of the EU, Luxembourg.

Eurostat, (2000) *Persistent Income Poverty in the EU*, *Statistics in Focus*, series 3, no. 13.

Eurostat, (2017) *Employment Statistics*, Office of Official Publications of the EU, Luxembourg.

Hirst, P. ve Thompson, G. (1996) *Globalisation in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance*, Polity Press, Cambridge.

Keating, M. ve Mitchell, D. (2000) "Security and Equity in a Changing Society: Social Policy", *The Future of Governance*, Ed: Glyn Davis & Michael Keating, Allen & Unwin, St Leonards, 120–152.

Mishra, R. (1999) *Globalisation and the Welfare State*, Edward Elgar, Cheltenham.

Mitchell, D. (1999) "Labour Market Regulation and Low Wages: Taking a Lifetime Perspective", *Reshaping the Labour Market: Regulation, Efficiency and Equality in Australia*, Ed: Sue Richardson, Cambridge University Press, Melbourne.

Mitchell, D. (2002), "Managing the New Social Risks: Welfare", *Evatt Journal*, Vol. 2, No. 1, February, <https://evatt.org.au/papers/managing-new-social-risks.html>, Erişim: 10/10/2018.

Mitchell, D., (1998) "Life Course and Labour Market Transitions: Alternatives to the Breadwinner Welfare State", *Gender and Institutions*, Ed: Moira Gatens and Alison MacKinnon, Cambridge University Press, Melbourne.

OECD (2000) *Reforms for an Ageing Society*, OECD, Paris

OECD (2001) Labour Force Statistics, 1980–2000.

OECD, (2002) Economic Outlook, No. 71, June.

Peter Taylor-Gooby (2004) "New Risks and Social Change", New Risks, New Welfare The Transformation of the European Welfare State, Ed: Peter Taylor-Gooby, 1-29.

Saripek D. B. (2017), "Bürokratik Otoriteryan Rejimlerde Sosyal Politikanın Gelişimi ve Atfedilen Roller", Amme İdaresi Dergisi, 50(3):67-87.

What is Social Risk Management? (yazar ve tarih yok), <https://www.diw.de/documents/dokumentenarchiv/17/42453/Konzept.pdf>, Erişim: 20/05/2018.